

Drager – fortælling af Ellen Pedersdatter

14.07.18

Drager findes ikke i den virkelige verden, de er mytologiske skabninger. Men folk har troet at de eksisterede, så drager har, selv om de ikke fandtes, en lang historie, som går flere tusinde år tilbage til forskellige steder i verden. Det der er specielt ved dragen er at, medens de andre mytologiske skabninger enhjørninger og griffer var gode, og trolde onde, fandtes der både onde og gode drager. De onde drager fandtes i vores verdensdel, i Skandinavien, Europa og Mellemøsten. Her har dragen **altid** været et symbol for det onde, for djævelskab.

Medens de gode drager bor i Asien. I lande som Kina og Japan, har dragen sympatiske egenskaber, og de er lykkebringende. Her er det dragen som om foråret sørger for regn til markerne så det bliver en god høst.

Drager er som type en slags krybdyr, en slangelignede skabning med vinger, som skyer ild ud af munden og den har enten to eller fire ben. De bor gerne i eller ved vand, i floder eller søer, de kan endda finde på at bo i brønde. Groft sagt hvis den har to ben, kaldes den en lindorm og hvis den har fire så er den en drage. Tilbage til Vikingetiden kendes forløberen til lindormen som en orm, den mest berømte fra nordisk mytologi kaldes Midgårdsormen. Det blev spået at Vikingeguden Thor ville kæmpe mod ormen, dræbe den og dø kort efter, forgiftet af dens bid. Vikingerne prydede deres skibe med et dragehoved på forstaven, så når de var på togt til udlandet, var selve synet af deres drageskibe ekstra skræmmende.

Ormen eller slangen, havde sin egen fortælling i den kristne kirke. Her var slangen, fyldt med gift, symbol for djævelen. Slangen i Paradisets have lokkede mennesker til ondskab. Hvor man ser en slange smygge sig om et kors er det et symbol på, at ingen mennesker er perfekte, men alle kan finde vej via Jesus til den kristne Gud. Så kort sagt er slanger, lindorme og drager ondskaben selv.

En af de meget kendte fortællinger foregår i middelalderen, i Mellemøsten og handler om Sankt Jørgen og dragen. Her blev den lille by Silene terroriseret af en drage. Den boede i en nærliggende sø, og krævede af byens borgere to får om dagen som foder. Da dragen havde spist sig igennem deres fårebestand, forlangte den et menneske stillet ud dagligt som mad. Borgerne trak lod om hvem der skulle ofres. Og en dag blev det prinsessen som skulle blive dragens måltid. Til sin far kongens forfærdelse, stillede hun sig ud på marken til dragen. Heldigvis dukkede en ridder til hest op, og han tog straks affære. Han kæmpede mod det fæle udyr og endte med at stikke den med sin lanse. Der var i kampens hede dryppet drageblod på Jørgens hvidmalede skjold, i form af et kors. Dragen var ikke død, men gjort harmløs. Ridder Jørgen, for det var jo ham, bad prinsessen binde dragen med sit bælte og sammen fulgtes de ind til byen. Som tak for at have reddet byen blev borgerne kristne, og så slog Jørgen dragen ihjel. Jørgen giftede sig ikke med prinsessen, for han skulle videre og kæmpe mod andre drager.

Ved et slag hvor englændere skulle kæmpe, mente flere at de så Sct. Jørgen, ridderen genkendelig på sit hvide skjold med det røde kors, og han hjalp dem til sejr. Vel hjemme igen i England spredtes historien om "Saint Jørgen og dragen" sig, her kaldes han så St. George, at han havde været der for soldaterne da de havde allermest brug for ham. Saint George/ Sct. Jørgen blev skytshelgen for soldater, og det røde kors af drageblod fra hans skjold blev Englands flag.

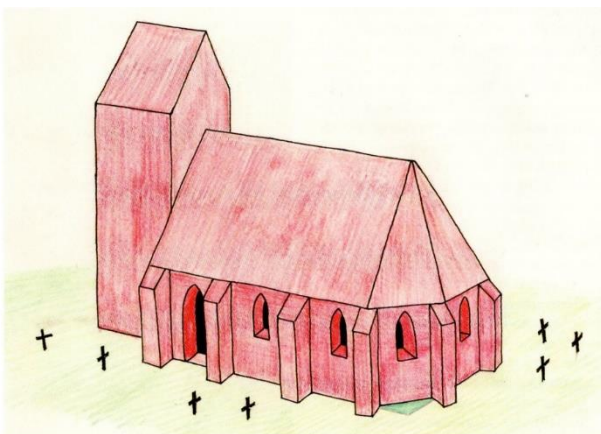
Derefter blev ridder Jørgen anset for at være en helgen, og han fik titlen Sankt Jørgen. At han var en helgen betød, at han var en af Guds hjælpere. Hvis man havde problemer, kunne man bede til ham for hjælp, så behøvede man ikke forstyrre Gud med ens egne småtterier. Han har større ting at tage sig af.

Historien om Sct. Jørgen og dragen blev meget populær i Danmark. Der blev malet kalkmalerier af deres kamp på væggene i mange kirker. Der var også en anden grund til at Sankt Jørgen blev populær. Han var også skytshelgen for dem med spedalskhed. Spedalskhed er en smitsom sygdom som var meget udbredt i middelalderen. Infektionen gjorde at den syges knogler smuldrede, og der kom store knuder af betændelsesvæv på deres hud, sådan at de blev helt deforme og var skræmmende at se på. Man kunne komme til at se sådan ud. Sådant en sygdom var djævlens værk, så det var godt at man kunne søge trøst hos Sankt Jørgen som havde besejret drage-djævlen. Man kan betragte Sankt Jørgen som en af datidens **superhelte**.

I middelalderen lå der et hospital for folk med denne frygtelige sygdom, en Skt. Jørgens-gård, et par km fra Næstved centrum, for sygdommen var jo smitsom. Hospitalet lå ved Susåen, lige præcis der på Vadestedet hvorfra der i dag sendes DR's P4 regionalradio. Her boede de syge, sammen med deres plejere. Plejerne var kirkens folk, som gjorde en god gerning - vel vidende at de selv kunne blive smittet af spedalskhed en dag og blive patienter. Ved siden af hospitalet havde Skt. Jørgens-gården deres egen kirke. Sygdommen var så slem, og så frygtet at man, når man var blevet smittet, blev betragtet som værende borgerlig død selv om man stadig var i live. I udlandet vides at der blev læst en dødsmesse for staklen, og de fik smidt 3 skefulde jord på deres hoveder som til en begravelse. Så fik de at vide at de skulle holde sig væk fra alle steder raske mennesker kom, som markedspladsen, møllen og kirken. De blev forbudt at vaske deres hænder eller tøj, eller hente drikkevand fra en bæk eller et springvand, medmindre vandet først blev hældt over for dem i deres eget krus eller spand. Med et sæt tøj og en ringeklokke blev de syge indlagt på en Skt. Jørgensgård. Ringeklokken var til at de syge, hvis de var raske nok til det, kunne bevæge sig uden for gården, og f.eks. sidde og tigge ved vejen ind til Næstved by. Når folk passerede, kunne de ringe på klokken, for at advare om at de var spedalske, og så skulle de forbigående, taknemlige over at det ikke var dem selv der var syge, give lidt mønter.

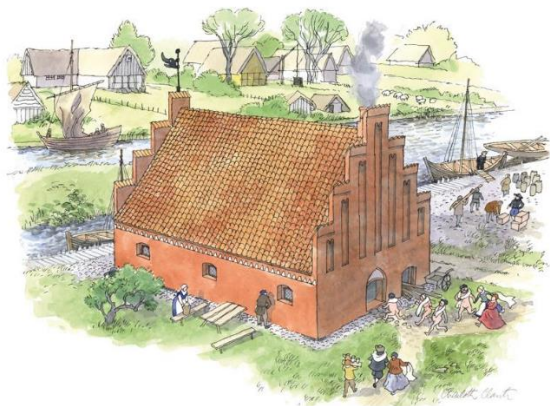

Sct. Jørgensgårdens Kapel, rekonstruktion ved Palle Birk Hansen 1980

Selve Skt. Jørgens-gården har formentlig været en bindingsværksgård med stråtag. Der har været hospitalsdelen hvor de sengeliggende syge opholdt sig, og resten af bygningerne været til brug for gård-delen af Skt. Jørgensgården. For gården har både haft jord til marker og havebrug, så de var selvforsynende med mad, og de havde deres egen skov hvor de kunne hente brænde. Det menes faktisk også at de, på hospitalet i Næstved, har haft en produktion af sengetøj, dvs. at de har dyrket hørplanter og vævet hørren til lagener. Det kan selvfølgelig kun have været de raske af patienterne som kunne hjælpe til i haven og væve stof. Det var heller ikke nok til at

holde hospitalet kørende og de havde brug for de penge folk donerede.

Næstvedborgmesteren Mogens Tuesen, gift med Ellen Pedersdatter, byggede både Boderne og Badstuen, tæt på Møntergården nede ved Susåen, i 1470-80-erne. Badstuen er revet ned for længst, men illustrationen viser hvordan det må have set ud, og hvordan der var indenfor med folk i bad. Folk har vasket og hygget sig, men det har på ingen måde har været hygiejnisk efter vores målestok! Man kunne, med lidt god vilje, fra Badstuen se ned til hospitalet. Mon ikke folk har stået og gyst, og bedt til Skt. Jørgen om at de ikke selv blev syge, og at der ikke boede nogen drage i Susåen der kunne sprede djævelskab i vandet. Sankt Jørgens-gården lå heldigvis på den rigtige side af byen - vandet fra Susåen løb ud mod havet, men man vidste aldrig.

Tegninger Charlotte Clante

På det tidspunkt var der ikke så mange tilbage med sygdommen på hospitalet. Det menes at det nu mere fungerede som plejehjem. I 1492 klagede beboerne til kongen, Kong Hans, over lederen af hospitalet Jens Boesen og forholdene. Kongens svar til dem eksisterer stadig, og er meget interessant, for han skrev hvordan tingene skulle gøres fremover. Der skulle ansættes nyt kvindeligt plejepersonale, som skulle tage sig af dem. De skulle sørge for at deres tøj og sengetøj blev vasket, holde huset rent og varmt, sørge for ordentlig mad, med grød til morgenmad og kål med kød- eller fiskeretter efter årstiden senere på dagen med et passende mængde øl til. Gården og skoven skulle passes. De havde allerede en kirke, og en præst skulle holde gudstjeneste 3 gange om ugen søndag, onsdag og fredag. Kirken skulle shines lidt op. Der var formentlig kalkmalerier i kirken af Sct. Jørgen og dragen, og kirken skulle nu forbedres med noget "ornament" som der stod. Kongens instrukser slutter med at Næstveds borgmester og en rådmænd skulle besøge St. Jørgens-gården, en gang om måneden, og tilbringe lidt tid der for at være sikker på at alt fungerede på passende vis.

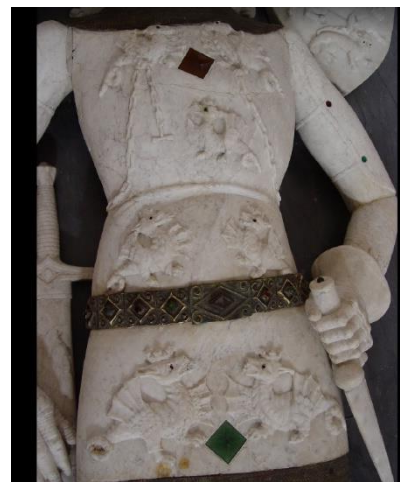
Mærkeligt at 2 af de vigtigste mænd i byen skulle på besøg, når nu spedalskhed smittede, men som sagt var sygdommen ved at forsvinde fra Danmark. Noget andet var, at det må have været en ret spændende opgave at finde ud af hvordan den nye skulptur til kirken på Sct. Jørgens-gården skulle være. For det var klart at det skulle være Sct. Jørgen til hest og dragen. Der eksisterer stadig flere figurgrupper fra den tid, med dem som motiv. De er i naturlig størrelse. Superhelten Jørgen, ses her i en pladerustning som hører tiden til. Man kan også, på alle disse fremstillinger, se hvordan dragen kunne se meget forskellig ud, alt efter hvordan kunstneren forestillede sig den. Og kirken fik en figurgruppe skåret i egetræ, formentlig lignende denne.

Skt. Jørgens-gården, hospitalet og kirken lukkede og blev revet ned 50 år senere, og der gik ikke mange år før en almindelig gård blev bygget på stedet, som drev almindeligt landbrug. Skt. Jørgenskulpturen blev flyttet til Helligåndshuset, og her stod den, formentlig inklusive en stor grim drage, i hvert fald i 200 år. Den overlevede således reformationen som mange helgenfigurer ikke gjorde. Pietismen i 1700-tallet var heller ikke venligt stemt over for dem. I Ribe i 1704, blev mange af kirkegængerne stødt over deres figurgruppe med Sct. Jørgen og dragen. De mente at den vanhelligede domkirken, og kirkeværgerne var nødt til at gemme den væk. Men den overlevede, og er til at se igen. Egetræsfigurgruppen fra Åderup, som stod i Helligåndshuset blev senest registeret i 1744. Folk troede ikke længere på helgener som superhelten Jørgen, og dragen var et symbol for djævelskab, så den blev formentlig brændt. Så forsvandt Skt. Jørgen og dragen fra Næstved i århundreder.

Dragen blev, som symbol, ikke brugt ret meget på våbenskjold i middelalderen og renæssancen. En som brugte det var Christoffer, søn af Valdemar Atterdag og bror til Dr. Margrethe d. 1. Han kaldte sig Hertug af Lolland. Han døde i 1363, og på en flot gravfigur af ham i Roskilde Domkirke, kan han ses iklædt en pragtfuld rustning besat med juveler og prydet med 7 drager, dragen fra hans "lollandske" våbenskjold. Denne drage brugtes fra 1937 til Maribo Amts våbenskjold, og går igen på Storstrøm Amtskommunes våbenskjold i 1970.

Fra 1440, under Christoffer af Bayern, tages "De venders lindorm" ind i kongevåbenet. Denne drage var med i de danske kongers våbenskjold lige indtil Magrethe, i 1972, blev dronning og fik et forenklet våbenskjold. Dragen kan ses på stolegavlen i Sct. Peders kirke på Frederik d. 2's våbenskjold.

Tilbage til Skt. Jørgens-gården i Næstved. Med tiden gik det i glemmebogen præcis hvor spedalskhospitalet havde ligget, udover at det lå i Åderup. Lige indtil for 70 år siden. En læge, interesseret i medicinhistorie, havde fået at vide at der havde ligget en Skt. Jørgensgård ved Susåen, og den satte han sig for at finde. Han kørte til Åderup, hvor han ville banke på hos folk, og spørge om de havde fundet skeletter, når de gravede i deres haver. Der havde som sagt været en kirke, og en kirkegård hvor alle de døde fra hospitalet var blevet begravet. Vilhelm Møller-Christensen var heldig. Den første han spurgte - Peter Jensen, kunne fortælle at der var fundet skeletter på deres gårdsplads, da der blev gravet op til kloak. En arkæologisk udgravning blev sat i gang, og det selv om gården skulle fungere samtidig.

De fandt fundamentene til kirken og ca. 800 skeletter. Vilhelm tog dem alle med sig, undersøgte dem grundigt, og lavede banebrydende research om spedalskhed. Han skrev bøger, og blev kendt for sin

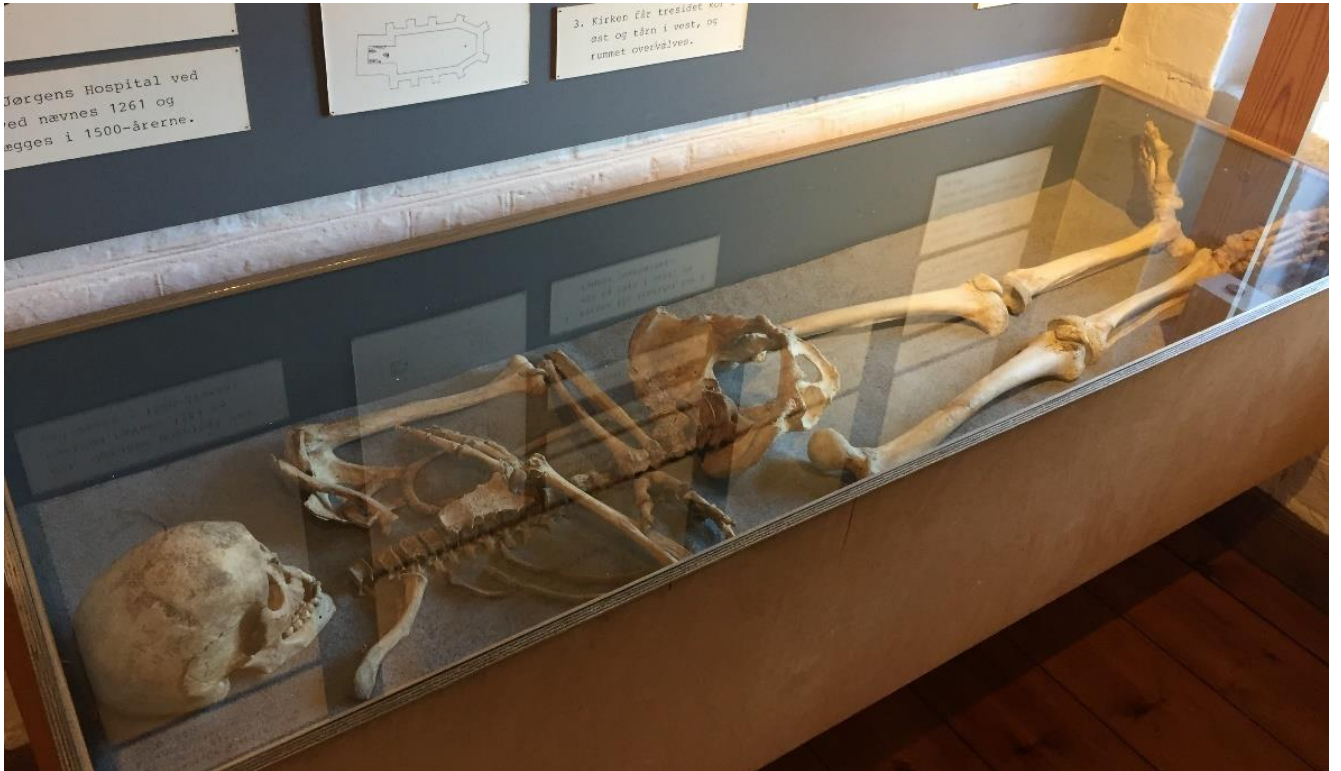
forskning verden over. Han var også til en kongres i Spanien om spedalskhed, hvor han havde 15 af skeletterne fra Næstved med. En lidt pudsigt ting var at gården lå direkte oven på hvor kirken og kirkegården havde været. Fra gårdens brønd kom alt vandet til landmanden og hans familie, samt alle køerne de havde i stalden. Køerne var malkekøer, og alt udstyr i mejeriet blev vasket med vand fra denne brønd. Folk fra Næstved fik deres mælk her fra gården i Åderup. De fleste i dag vil nok synes det lyder temmelig klamt. Hvorfor greb sundhedsmyndighederne ikke ind? tænker man. Lægen forklarede det ved, at de tidligere ikke havde vidst at brønden var lige over hvor ligene af de spedalske var blevet begravet. Men efter udgravningerne kunne man stadig købe mælk direkte fra gården eller i Næstved. Han forklarede det med, at siden ingen sygdomstilfælde i byen kunne henføres til mælken fra gården, var der ikke nogen grund til at gøre et problem ud af det. Det gik nok ikke i dag.

Fig. 4. — View of the farm that was built on top of the medieval leper graveyard.

En af de sidste patienter med spedalskhed på hospitalet var en tysker, Herman Holthuzen. Han var den eneste af skeletterne de kunne sætte navn på. Han må have været en meget velhavende mand, for han lå fornemt begravet, tæt på alteret i kirken på Skt. Jørgens-gården, formentlig lige ved statuen af de spedalskes skytshelgen Skt. Jørgen. Da de lagde ham i jorden, placerede de hans segl under hans knæ - seglet med både hans bomærke og hans navn. Ud fra undersøgelser på Hermans skelet, menes han at være en høj mand, ca. 50 år gammel da han døde. Trods spedalskhed kunne det ses på hans knogler, at han ikke var stærkt angrebet af det. Hans skelet var så fint et eksempel, at detaljerne om det kom med i Vilhelms bog, skrevet på engelsk, om 10 af de spedalske fra Næstved, Danmark. Det gjorde ham kendt verden over. Lægen deltog i en kongres i Madrid, Spanien om spedalskhed, hvor han havde 15 af skeletterne fra Næstved med. I dag er der stadig steder i verden hvor folk bliver smittet med spedalskhed, men de er få og med medicin kan de blive helbredt.

Herman Holthuzen er udstillet i en glasmonter i Helligåndshuset, hvor han har ligget de sidste 60 år.

Fransiska Carlsen fra Rønnebæksholm indsamlede folkeminder i midten af 1800-tallet og skrev i sin bog: *"Endnu fortæller mange af de gamle til børnene og de unge som gider høre derpå, mærkelige begivenheder fra gamle dage, og eventyr om konger og kæmper, trolde og drager; så heller ikke eventyret, denne måske oprindeligste folkedigtning, er forstummet her i Rønnebæk sogn"*. Om drager har hun én fortælling, om *"den lede drage som ruger over skatten"*, som boede i en høj ved Brandløv Mark. Og ved Dragehøj, som formentlig havde huset en drage engang, boede nu de lokale trolde. Dragerne ved Rønnebæksholm har altså boet i høje og har beskyttet en skat.

Den samtidige, forfatteren Lewis Carroll kendt for *"Alice i Eventyrland"*, var, ud over at have en veludviklet fantasi, en ekstremt dygtig fotograf. Han var betaget af magien i dette nye medium. Inspireret af historien om Skt. Jørgen og dragen tog han fotos af nogle børn i en kreativ barnekammeriscenesættelse med Jørgen på en gyngestol, en krone af karton til prinsessen og i et vilddyrsskind den slagne drage. I hans *"Alice gennem spejlet"* fra 1871 er vrøvlendigt om dragen Jaggerwock. 20 år senere i 1898 var det Kenneth¹ Grahame der skrev *"Den modvillige drage"* (The reluctant dragon). Nu var det synd for dragen at alle troede den var ond og eventyret her, ender som eventyr nu skal, med at alle, Skt. Jørgen, byens borgere og dragen bliver venner.

Andre overvejede også hele konceptet med *"drager"*, og i 1968 skete noget der havde ret betydelig konsekvens for Sankt Jørgens status, og drager i det hele taget. Pave Paul VI ryddede nemlig op i det overvældende antal helgener som fandtes, helgener som ellers er et betydningsfuldt element i den katolske kirke. 90 blev fjernet eller fik deres *"stjernestatus"* taget fra dem, selv om nogle af dem havde været fejret i århundreder. Begrundelsen for at Sankt Jørgen røg ned ad stigen var, at hans fortælling var for *"eventyrlig"*. Drager findes jo ikke i virkeligheden. Men Sankt Jørgen er meget populær, og i år 2000 kæmpede han sig tilbage, og fik af pave John Paul II sin højstatus igen.

For ca. 50 år siden fik Næstved en ny bydel tæt på området hvor spedalskshospitalet havde ligget, med lejligheder og butikscener. Skt. Jørgens Park, og en ny Skt. Jørgens kirke i 1978. Og en drage dukkede op i Næstved i 2002. En medarbejder på Næstved skiltefabrik opdagede at Næstveds omrids på et landkort lignede en drage. Næstveds børnekulturkonsulent så straks potentiale i figuren. Nu hvor Næstved selv var en drage, kunne dragefiguren repræsentere børnekulturen i byen. En konkurrence blev afholdt for at finde

¹ Han skrev også *"Vinden i piletræerne"* i 1908.

et navn til den søde drage - det blev Næssi. En konkurrence blev afholdt for at finde en baggrundsfortælling til hvorfor Næssi, som alle børn i byen nu kendte, havde valgt at bo i Næstved.

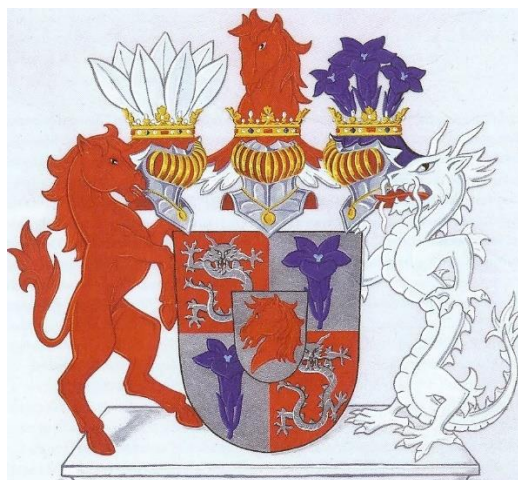

Og andre søde drager har også fundet vej til Danmark, fra Hong Kong.

Alexandra Manley som skulle giftes med prins Joachim, blev ridder af elefantordenen, og fik så sit eget våbenskjold. Hendes far havde allerede fået lavet et våbenskjold med 4 kinesiske drager. Alexandra brugte våbenskjoldet, og erstattede to af dragerne med to blomster. Alpeblomster, som symbol for sin mor, som stammer fra Østrig.

Da prinseparret blev skilt, skulle Alexandra, nu med titel grevinde af Frederiksborg, have et nyt våbenskjold. I 2008 blev dette godkendt. Med et Frederiksborghestehoved som symbol i et midterskjold, og en hest og en drage som skjoldholdere.

Drager lever videre i fantasyverdenen - i børnefilm som "Sådan træner du en drage" og "Peter og dragen", og for de større børn og voksne i computerspil og "Game of Thrones". I Harry Potter universet findes både basilisken og flere arter drager. De er alle vilde dyr, som det er så godt som umuligt at tæmme. Dog havde Hagrid en overgang Norbert, og en drage var, ved brug af tortur, blevet trænet til at vogte guldet i Grindgottbanken. Og som motto for Hogwarts skole brugtes "*Draco dormiens numquam titillandus*", latin for "Aldrig kilde en sovende drage".

Så, hvis I står nede hvor badstuen lå, og kigger ned ad Susåen mod vadestedet, kan I prøve at forstille jer superhelten Jørgen stå på bredden, klar til at slå dragen i vandkanten-djævelskab/spedalskhed ned. Og husk at "Aldrig kilde en sovende drage" ikke er nogen dårlig leveregel.

Spor efter en neddykket drage i Susåen ved Vadestedet 21. maj 2018 ☺